

Archeologisch bureauonderzoek

**Bouquet, Zwijndrecht
Gemeente Zwijndrecht**

IDDS Archeologie rapport 1753

Colofon

Projectnummer	44471214/65940
In opdracht van	Wissing B.V.
Auteur	drs. A.M.H.C. Koekkelkoren
Redactie	dr. A.W.E. Wilbers
Versie	1.3
Status	definitief

Autorisatie

dhr. A.W.E. Wilbers	Senior Prospector	31-3-2015	
---------------------	-------------------	-----------	--

Goedkeuring

dhr. A. Groenewegen	Gemeente Zwijndrecht		
mw. J. Hoevenberg	Gemeente Dordrecht – adviseur gemeente Zwijndrecht	30-04-2015	

© IDDS Archeologie
Noordwijk, juni 2015
ISSN 2212-9650

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

NOORDWIJK (hoofdkantoor)

's-Gravendijkseweg 37
Postbus 126
2200 AC Noordwijk

T 071 - 402 85 86
info@idds.nl
www.idds.nl

VEENENDAAL

T 0318 - 69 00 22

BREDA

T 076 - 548 66 20

HOOGVEEEN

T 0528 - 72 22 29

SEVENUM

T 077 - 467 05 86

www.idds.nl

SAMENVATTING:

In opdracht van Wissing B.V. heeft IDDS Archeologie in maart 2015 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het Bouquet in Zwijndrecht, gemeente Zwijndrecht. De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande herontwikkeling van het terrein.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied is gelegen in de Zwijndrechtse waard. Het is mogelijk om archeologische resten vanaf het Laat Neolithicum aan te treffen. De oudste resten worden verwacht op circa -4,5 m NAP (circa 3,5 m –mv). Hier ligt in of bij het plangebied een oude geul, waar aan de oevers bewoning wordt verwacht. Indien deze afzettingen worden verstoord door de toekomstige werkzaamheden, dienen enkele boringen te worden gezet om te onderzoeken of het plangebied inderdaad op de oever van een kreek ligt.

Over deze afzettingen is een pakket veen gevormd, waar in de top resten vanaf de IJzertijd tot en met de Middeleeuwen aangetroffen kunnen worden. Dit pakket bevindt zich op circa -2,5 m NAP (circa 1,7 m –mv). Indien de top van het veen wordt verstoord, dient aan de hand van een booronderzoek te worden onderzocht of de top nog intact is.

Het veen is tijdens diverse overstromingen bedekt met een kleipakket. Deze resten zijn direct onder de verstoorde bovenlaag aan te treffen. De verwachting voor resten in dit niveau is laag vanwege de ligging in het landschap. Voor dit niveau wordt geen nader onderzoek geadviseerd.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	4
1. INLEIDING	5
1.1. Aanleiding	5
1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek.....	6
1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied	6
1.4. Werkwijze	6
2. GEOMORFOLOGIE EN BODEM	8
2.1. Ontstaansgeschiedenis landschap	8
2.2. Geomorfologie.....	9
2.3. Bodem	9
3. ARCHEOLOGISCHE EN (BOUW)HISTORISCHE INFORMATIE	10
3.1. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden	10
3.2. Historische situatie en mogelijke verstoringen.....	11
4. CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL	14
5. AANBEVELINGEN	15
GERAADPLEEGDE BRONNEN	16
LIJST VAN AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	17

BIJLAGEN

1. Topografische kaart
2. Archis-informatie
3. Overzicht plangebied
4. Periodentabel

Administratieve gegevens van het plangebied

<i>Onderzoeksmeldingsnummer</i>	65940
<i>Toponiem</i>	Bouquet
<i>Plaats</i>	Zwijndrecht
<i>Gemeente</i>	Zwijndrecht
<i>Kadastrale aanduiding</i>	Zwijndrecht A 4002
<i>Provincie</i>	Zuid-Holland
<i>Kaartblad</i>	32A
<i>Coördinaten</i> Centrum Hoekpunten	104.176/426.881 104.233/426.927 (no) 104.244/426.870 (zo) 104.103/426.847 (zw) 104.101/426.875 (nw)
<i>Oppervlakte</i>	5750 m ²
<i>Onderzoekskader</i>	Bestemmingsplanwijziging
<i>Uitvoerder</i>	IDDS Archeologie Contactpersoon: drs. A.M.H.C. Koekkelkoren Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-4028586 E-mail: akoekkelkoren@idds.nl
<i>Bevoegde overheid</i>	Gemeente Zwijndrecht Afdeling Beleid Contactpersoon: dhr. A. Groenewegen Postbus 15 3330 AA Zwijndrecht Tel: 078-7703669 E-mail: agroenewegen@zwijndrecht.nl
<i>Adviseur namens de bevoegde overheid</i>	Gemeente Dordrecht Sector Stadsontwikkeling Afdeling Ruimtelijke Realisatie Archeologie Contactpersoon: Mw. drs. J. Hoevenberg Postbus 8 3300 AA Dordrecht Tel: 078-6396214 E-mail: j.hoevenbert@dordrecht.nl
<i>Beheer en plaats van documentatie</i>	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten van de provincie Zuid-Holland
<i>Uitvoeringsperiode onderzoek</i>	maart 2015

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In opdracht van Wissing B.V. heeft IDDS Archeologie in maart 2015 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het Bouquet in Zwijndrecht, gemeente Zwijndrecht. De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande herontwikkeling van het terrein. Daarbij wordt de huidige bebouwing gesloopt en vervangen door nieuwbouw (Figuur 1). De diepte van de bodemverstoring die hierdoor optreedt is onbekend. De kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden hierdoor verstoord dan wel vernietigd zullen worden.

Het gemeentelijk beleid schrijft voor dat archeologisch onderzoek nodig is bij ingrepen die groter zijn dan 2500 m² en dieper reiken dan 50 m –mv. Het doel van het onderzoek is vast te stellen of archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn.

Figuur 1. Impressie van de toekomstige situatie.

Figuur 2. Het plangebied (rood omlijnd) op een luchtfoto in vogelvlucht uit 2010 (bron: Bing maps)

1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde verwachting voor het plangebied. Dit gebeurt aan de hand van bestaande bronnen over bekende en verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden aanbevelingen gedaan over eventueel behoud of vervolgonderzoek.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.3 (Centraal College van Deskundigen 2013).

Voor de in dit rapport gebruikte geologische en archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar bijlage 4. Afkortingen en enkele vaktermen worden achterin dit rapport uitgelegd (zie lijst van afkortingen en begrippen).

1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied

De ligging van het (her) in te richten gebied, ofwel het plangebied, is weergegeven in Bijlage 1. Het plangebied ligt ten zuiden van de straat Bouquet en ten noorden van de straat Hoofdland. De straten ten oosten en westen van het plangebied heten tevens Bouquet. Het plangebied heeft een oppervlakte van ongeveer 5750 m² en een gemiddelde maaiveldhoogte van -0,8 m NAP. De exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in Bijlage 3 en Figuur 1.

Om tot een gespecificeerde verwachting voor het plangebied te komen, is niet alleen gekeken naar bekende gegevens over het plangebied zelf maar ook naar de omgeving. Voor het totale onderzochte gebied, oftewel het onderzoeksgebied, is als begrenzing een straal van een kilometer rondom het plangebied gekozen. Deze straal is dusdanig gekozen dat de archeologische resten die vanaf de dijk tot het achterland waarin het plangebied is gelegen, bij het onderzoek worden betrokken. Daarmee is het mogelijk om de context van het plangebied te bepalen.

1.4. Werkwijze

Bij het bureauonderzoek zijn gegevens verzameld over bekende of verwachte archeologische en bouwhistorische waarden binnen het onderzoeksgebied. Er is gebruik gemaakt van informatie uit de onderstaande lijst. Deze gegevens zijn aangevuld met relevante informatie uit beschikbare achtergrondliteratuur (zie literatuurlijst).

Archeologie en bouwhistorie

- Verwachtingskaart van de gemeente Zwijndrecht
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)
- Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van de provincie Zuid-Holland
- Archeologisch Informatie Systeem (Archis II) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

Bodemkaarten, geomorfologische kaarten en hoogtekarten

- Bodemkaart 38 West Gorinchem (Stichting voor Bodemkartering 1984)
- Geomorfologische kaart 38 (Alterra 2005)
- Stroomruggenkaart van het Nederlands rivierengebied (Cohen *et al.* 2012)
- Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN2; ahn.geodan.nl)

Historische kaarten

Aanvullende historische informatie is verkregen uit via watwaswaar.nl beschikbaar historisch kaartmateriaal, waaronder:

- Jacob van Deventer, kaart van Dordrecht (1550)
- Het kadastrale minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw
- Diverse topografische kaarten uit het einde van de 19^e eeuw en de 20^e eeuw

Archieven

- www.gahetna.nl

- www.geschiedenisvanzuidholland.nl

Heemkundekringen en amateurarcheologen

Er is geen aanvullende informatie ontvangen van de Heemkundige Kring Zwijndrecht Burcht.

Overige informatie

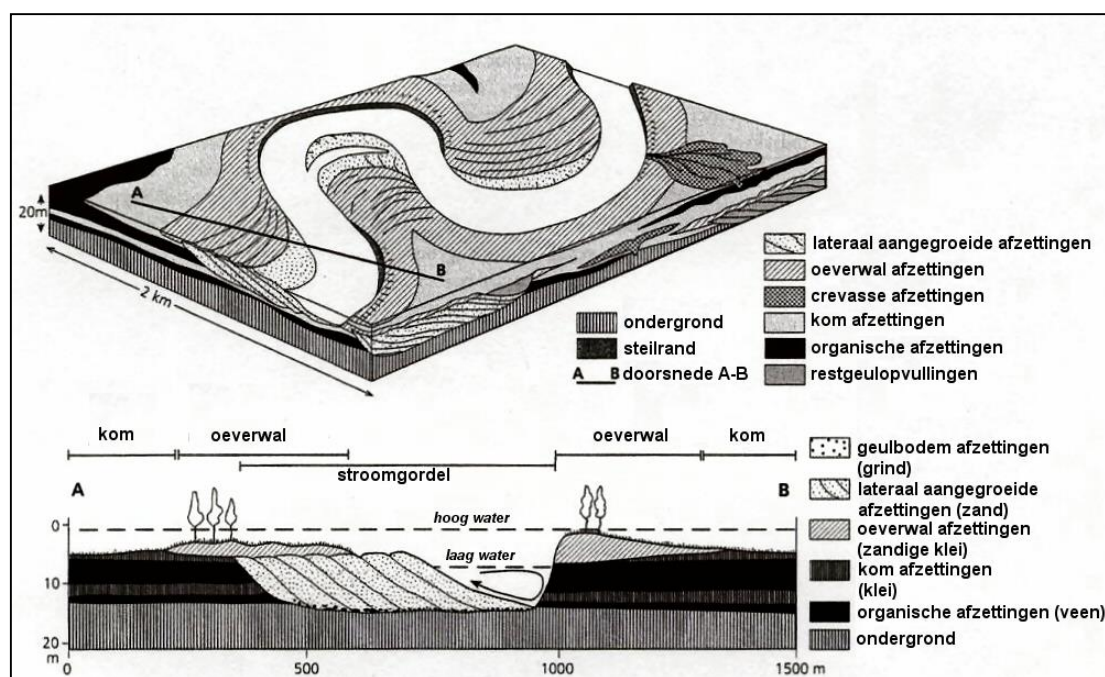
Voor informatie omtrent bodemsaneringen en ontgrondingenvergunningen is het Bodemloket (www.bodemloket.nl) geraadpleegd. Deze gegevens zijn aangevuld met informatie uit onderzoeksrapporten en achtergrondliteratuur (zie literatuurlijst).

2. Geomorfologie en bodem

2.1. Ontstaansgeschiedenis landschap

Het plangebied ligt in het westelijke rivierengebied van Nederland, langs de Oude Maas (net stroomafwaarts van het punt waar de Merwede overgaat in de Oude Maas). De ondergrond in het plangebied bestaat uit rivierafzettingen uit het Weichselien (120.000-11.000 voor Chr.) in de vorm van (grof) zand en grind die gerekend worden tot de Formatie van Kreftenheye. Deze afzettingen zijn afkomstig van rivieren met een vlechtend patroon bestaande uit verschillende stromen gescheiden door zand- en grindbanken. Het zand en grind van de Formatie van Kreftenheye is aanwezig vanaf een diepte van ongeveer 12 m onder maaiveld.

Tijdens het Holoceen (vanaf circa 10.000 jaar geleden), toen het klimaat verbeterde en de omstandigheden vochtiger werden, breidde het rivierenstelsel in het westen van Nederland zich uit en gingen de rivieren meanderen (Figuur 3). Een meanderende rivier heeft een kronkelende geul, waarbij door de erosie van de oevers de bochten steeds groter worden en/of langzaam stroomafwaarts migreren. De breedte van de geul blijft echter vrijwel gelijk. Hierdoor wordt in de binnenbocht van een meander zand afgezet en ontstaat door de migratie over vele jaren een breed zandlichaam in de bodem. Buiten de geul wordt bij overstromingen het zand en de zandige kleien afgezet op de oevers van de geul en worden oeverwallen gevormd. Steeds verder van de geul verwijderd, in de lager gelegen komgebieden, wordt steeds fijner sediment afgezet in de vorm van siltige kleien. In die delen van de komgebieden die zo ver van de rivier afliggen dat het water geen sediment meer bevat, komen dusdanig hoge (grond)waterstanden voor dat afgestorven plantenresten niet meer kunnen vergaan en er veen ontstaat.

Figuur 3. Diagram van de afzettingen van meanderende rivieren en gerelateerde organische afzettingen. De rivier stroomt naar links (bron: Berendsen/Stouthamer 2001).

Omdat in het westelijke rivierengebied de verschillende rivieren vaak ver uit elkaar lagen zijn er grote gebieden waar dikke pakketten met veen zijn ontstaan gedurende het Holoceen. Na de ontginning van deze veengebieden vanaf de Middeleeuwen ging het veen inklinken er werden deze gebieden enkele malen overstroomd vanuit zowel de zee als de rivieren. Deze overstromingen traden vooral op in de 12de tot en met de 15^e eeuw. Sommige gebieden kwamen langduriger onder water te liggen en hadden daarbij te maken met zoetwatergetij. De mens beschermde zich tegen de overstromingen door het

bedijken en inpolderen van de lager gelegen delen van het land, zoals de Zwijndrechtse waard (www.zwijndrecht.nl).

2.2. Geomorfologie

Op de geomorfologische kaart ligt het plangebied in een bebouwde zone. Op basis van de geomorfologische eenheid buiten de bebouwing is het waarschijnlijk dat het plangebied is gelegen op een getij-oeverwal (Alterra 2005). De gemiddelde maaiveldhoogte in het plangebied is -0,8 m NAP. De hoogteverschillen met de directe omgeving zijn minimaal. In de ondergrond komen geen oude stroomruggen voor (Cohen *et al.* 2012). Wel ligt op een afstand van circa 125 m ten zuiden van het plangebied de stroomrug van Zwijndrecht die actief was van 4020-3210 BP, circa 2500 tot 1600 voor Chr. (Cohen *et al.* 2012) of circa 2550 – 500 voor Chr. (Berendsen/Stouthamer 2001). Het is mogelijk dat de oeverwallen die bij deze stroomrug horen tot in het plangebied reiken.

Op basis van diverse archeologische booronderzoeken ten noorden van het plangebied kan tevens een beeld van de bodem in het plangebied worden geschetst, met name op basis van boringen direct ten noorden van het plangebied (Kok 1997). In deze rapportage wordt de oude terminologie voor de afzettingen gebruikt.

Aangenomen wordt dat de bodem in het plangebied bestaat uit een ondergrond met de kleiafzettingen van Gorkum¹, waarbij in of nabij het plangebied mogelijk een geul/kreek ligt die noord-zuid georiënteerd is. De top van de afzettingen van Gorkum ligt op circa -4 tot -4,5 NAP en dateren uit 2700- tot 1800 voor Chr. (Laat Neolithicum – Vroege Bronstijd). Ze bestaan uit sterk humeus tot sterk venige klei. Over het kleipakket van Gorkum is een pakket Hollandveen gevormd in de Bronstijd – IJzertijd. De top van het veen bevindt zich op circa -2,5 m NAP. De top van het veen is zelden geërodeerd en soms licht veraard, wat wijst op een intact vlak. Over het Hollandveen liggen de kleiafzettingen van Tiel² (zowel Tiel I als III), waarin in de omgeving soms archeologische indicatoren zijn aangetroffen. Dit pakket is circa 20 tot 100 cm dik en wordt naar boven toe wat zandiger.

2.3. Bodem

Op de bodemkaart ligt het plangebied in een bebouwde zone. Op basis van de bodemeenheden buiten de bebouwde zone is het waarschijnlijk dat het plangebied ligt op kalkhoudende poldervaaggronden die bestaan uit zavel of zware zavel en lichte klei (Stichting voor Bodemkartering 1984). Het betreft hier het overstromingspakket van het begin van de 14^e eeuw. De grondwatertrap IV geeft aan dat de bodem in het plangebied matig vochtige is met een Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand (GHG) in de winter die dieper is dan 40 cm –mv en een Gemiddeld Laagste Grondwaterstand (GLG) in de zomer tussen de 80 en 120 cm –mv.

Vermoedelijk is de natuurlijk bodemopbouw in het plangebied verstoord door het ploegen en de aanleg van de huidige bebouwing tot minimaal een halve meter onder maaiveld. Ter plaatse van de funderingen zal dit dieper zijn.

¹ De Afzettingen van Gorkum zijn primariene afzettingen, die bestaat uit zoetwaterkreken met getijdenwerking. Tegenwoordig behoren de afzettingen tot de Formatie van Echteld, voorheen was dat de Westland Formatie.

² De Afzettingen van Tiel bestaan uit vier fasen, namelijk 0 tot IV. Ook de Afzettingen van Tiel waren eerst deel van de Westlandformatie en zijn in het nieuwe systeem bij de Formatie van Echteld ingedeeld. Het betreft rivierafzettingen met getijdeninvloed die met name zijn afgezet tijdens overstromingen.

3. Archeologische en (bouw)historische informatie

3.1. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Binnen het plangebied zijn geen terreinen aanwezig die op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) als waardevol staan aangegeven. Ook zijn er geen waarnemingen en vondsten gemeld en geen eerdere onderzoeken uitgevoerd. In het plangebied zijn voor zover bekend geen ondergrondse bouwhistorische waarden aanwezig.

Op de gemeentelijke verwachtingenkaart ligt het plangebied in het klei-op-veengebied (VAW categorie 3). Dit houdt in dat het plangebied is gelegen in de Zwijndrechtse Waard, in het komgebied. Voor deze zones geldt een lage verwachting voor resten uit de IJzertijd, Romeinse tijd en Middeleeuwen (Boer/Sprangers 2011).

In de directe omgeving van het plangebied zijn enkele onderzoeken uitgevoerd en vondsten bekend (Bijlage 2). Er zijn echter geen archeologische monumenten aanwezig.

Direct ten noorden van het plangebied liggen de Volgerlanden. Hier zijn diverse onderzoeken uitgevoerd. Op basis van deze onderzoeken wordt aangenomen dat de bodem in het plangebied bestaat uit een ondergrond met de afzettingen van Gorkum, waarbij in het plangebied mogelijk een noord-zuid georiënteerde geul ligt. Over het kleipakket is een pakket Hollandveen gevormd. Over het Hollandveen liggen de afzettingen van Tiel (zowel Tiel I als III), waarin in de omgeving soms archeologische indicatoren zijn aangetroffen.

Voor het hele terrein van de Volgerlanden is in 1998 een booronderzoek uitgevoerd, bestaande uit 65 boringen, waaruit vondstrijke zones zijn uitgelicht voor vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven (onderzoeksmelding 30996). In 2006 zijn 237 boringen gezet om de bodemopbouw te bepalen (onderzoeksmelding 17506). Circa 550 m ten noordwesten van het plangebied is een booronderzoek uitgevoerd waarbij houtskoolresten zijn aangetroffen (waarneming 420683, onderzoeksmelding 30997). Het is niet duidelijk of het gaat om een vindplaats uit de Romeinse tijd – Late Middeleeuwen of om verspoelde resten (Kok 1997).

Tijdens een booronderzoek in 2003-4 zijn archeologische indicatoren aangetroffen die een nader onderzoek door middel van boringen noodzakelijk maken (onderzoeksmelding 17298). Circa 600 m ten noordoosten van het plangebied is een vindplaats uit de 11^e-12^e eeuw aanwezig (waarneming 417249). Op deze locatie zijn diverse onderzoeken uitgevoerd, zowel booronderzoeken als een proefput, in de jaren 90 van de 20^e eeuw. Er is met name aardewerk en houtskool aangetroffen. In 2008 is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd nabij deze vondstlocatie, circa 460 m ten noordoosten van het plangebied (onderzoeksmelding 30583) waaruit is gebleken dat er geen nader onderzoek nodig is.

In 2010 is een bureauonderzoek uitgevoerd voor het westelijke deel van de Volgerlanden, waarop een karterend booronderzoek is geadviseerd (onderzoeksmelding 40809).

Circa 800 m vanaf het plangebied, is in 2012 een booronderzoek uitgevoerd (onderzoeksmelding 48510). Hierbij zijn fragmenten vuursteen en verbrande leem aangetroffen die wijzen op twee vindplaatsen uit het Midden Neolithicum – Vroege Bronstijd (waarneming 433925 en 433927, Coppens 2012). Daarop is een karterend booronderzoek uitgevoerd (onderzoeksmelding 51270) waarbij twee zones met een hoge verwachting zijn geselecteerd voor nader onderzoek indien ze verstoord worden. De rest van de locatie is vrijgegeven.

Circa 500 m ten zuidwesten zijn bij een booronderzoek in 2004 fragmenten aardewerk en houtskool aangetroffen (onderzoeksmelding 17308, waarneming 417251). Een nauwkeurigere datering dan IJzertijd tot Middeleeuwen kon niet aan de resten worden toegekend. De bodem bestaat hier uit de afzettingen van Gorkum, die bedekt zijn door Hollandveen. Op het Hollandveen zijn afzettingen van Tiel afgezet (Meirsmen 2004). Jaren eerder is direct naast dit plangebied, aan de Rotterdamseweg bij de aanleg van een sloot op circa 30-50 cm –mv, aardewerk uit de 12^e eeuw aangetroffen (waarneming 24972).

De overige onderzoeken worden besproken vanaf het oosten, via het zuiden naar het westen van het plangebied.

Aan het Troelstraplein 8, circa 400 ten oosten van het plangebied is in 2006 een booronderzoek uitgevoerd, waaruit is gebleken dat er ter plaatse van het plangebied geen Hollandveen aanwezig is, maar de afzettingen van Gorkum aanwezig zijn, de stroomgordelafzettingen. Omdat er bij het onderzoek geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen, wordt niet verwacht dat de geplande ingrepen verstorend zijn en er is dus geen nader onderzoek geadviseerd (onderzoeksmelding 20253).

Ten oosten van het plangebied, in het buitendijkse gebied van Zwijndrecht ligt een vuilstortplaats waar een industrieterrein is gepland. Hier is een booronderzoek uitgevoerd (onderzoeksmelding 30954) waarop de opgebrachte lagen vrij zijn gegeven van nader onderzoek.

Aan de Brusselsestraat, circa 425 m ten zuidoosten van het plangebied is een booronderzoek uitgevoerd, waarbij geen aanleiding voor nader onderzoek is aangetroffen (onderzoeksmelding 17311).

Aan de Cort van den Lindenstraat, circa 800 m ten zuidoosten is een booronderzoek uitgevoerd, waarbij geen nader onderzoek nodig wordt geacht (onderzoeksmelding 27350)

Circa 840 m ten zuiden van het plangebied is een booronderzoek uitgevoerd, waarbij geen archeologische niveaus of indicatoren zijn aangetroffen (onderzoeksmelding 21341).

Aan de Rotterdamseweg 79, circa 975 m ten zuiden van het plangebied is een booronderzoek uitgevoerd (onderzoeksmelding 17451). Voor het zuidwestelijke deel werd geen nader onderzoek nodig geacht. Omdat de locatie niet volledig onderzocht kon worden, dient een deel later te worden onderzocht. Tijdens deze latere fase is geen aanleiding voor nader onderzoek aangetroffen (onderzoeksmelding 17792).

Aan de Burg. Jansenlaan is in 2009 een booronderzoek uitgevoerd, waarbij geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen en waar een lage verwachting geldt voor bewoningsresten (onderzoeksmelding 36288). Er was daarom geen nader onderzoek nodig.

Circa 850 m ten zuidwesten van het plangebied is een booronderzoek uitgevoerd, waaruit is gebleken dat de bodem overwegend tot 1,5 m –mv is verstoord (onderzoeksmelding 17519).

Circa 850 m ten westen van het plangebied is aan de Langeweg 250-256 een booronderzoek uitgevoerd, waaruit blijkt dat op de locatie archeologische resten aanwezig kunnen zijn vanaf 70 cm – mv (onderzoeksmelding 21901).

3.2. Historische situatie en mogelijke verstoringen

Zwijndrecht bestaat al sinds de 10^e-11^e eeuw en de waard rondom Zwijndrecht werd in de eerste helft van de 14^e eeuw bedijkt, na zware overstromingen. Het plangebied kwam daarmee definitief binnen het bedijkte gebied te liggen. Het plangebied ligt in de Volgerlanden, die werden overstroomd na de eerste bedijking en werden herbedijkt omstreeks 1335. Het plangebied behoorde toen toe het Heer Oudelandsambacht.

Het plangebied ligt honderden meters ten noorden van het oude centrum van Zwijndrecht in een gebied dat voornamelijk voor de landbouw werd gebruikt. In de 16^e en 17^e eeuw is in het gebied achter de dijken weinig bebouwing te vinden. De verkaveling van het bedijkte gebied gebeurde met name vanaf de dijken en de diverse ontginningsassen. Hier is ook de oudste bebouwing te vinden. Het plangebied is vanaf de dijk (her)ontgonnen, circa 700 m ten oosten van het plangebied. Bij het plangebied zijn geen oude wegen bekend, waaraan bebouwing voor zou kunnen komen.

Figuur 4. Zwijndrecht (links) op de kaart van Dordrecht door Jacob van Deventer, circa 1550 (bron: watwaswaar.nl)

Figuur 5. Zicht op Dordrecht (onderin) en Zwijndrecht (bovenin) in 1649 (bron: www.geheugenvannederland.nl)

Figuur 6. Het plangebied (rood omlijnd) op de topografische kaart van 1958 (bron: watwaswaar.nl).

Het plangebied bleef voor agrarische doeleinden in gebruik tot in de jaren 60 van de 20^e eeuw. Met name in de tweede helft van de 20^e eeuw breidde de bebouwing van Zwijndrecht zich sterk uit en werd ook het plangebied en de omliggende gebieden in gebruik genomen als woongrond. De huidige bebouwing in het plangebied dateert van 1970 (www.edugis.nl). De wijk waarin het plangebied ligt, is rond dezelfde tijd aangelegd.

De huidige indeling van het plangebied is ongewijzigd ten opzichte van de aanlegfase in de jaren 70. In het plangebied staan circa 22 bungalow woningen met een voor- en achtertuin (Figuur 2). Voor de aanleg van de wijk, woningen en kabels en leidingen zal een deel van de bovengrond verstoord zijn. Deze verstoringen zullen beperkt in diepte zijn. Vanwege het gebruik van het plangebied als landbouwgrond, kan tevens worden aangenomen dat de ondergrond tot circa 50 cm –mv is omgewerkt door ploegen.

4. Conclusie en verwachtingsmodel

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied is gelegen in de Zwijndrechtse waard, op de afzettingen van Gorkum, het Hollandveen en de afzettingen van Tiel. Op basis hiervan kunnen in het plangebied drie archeologische niveaus voorkomen. Het diepste niveau wordt verwacht op ongeveer -4,5 m NAP (circa 3,5 m –mv). De resten uit dit niveau kunnen dateren uit het Laat Neolithicum en Vroege Bronstijd en zullen naar verwachting behoren tot nederzettingsresten direct naast de geulen of in de geulvullingen. Resten die verwacht worden, en bestaan uit aardewerk, stenen artefacten en mogelijk organische resten vanwege de goede conservering in de bodem. De trefkans voor deze resten is laag. De verwachting voor resten in dit niveau is hoog als blijkt dat het plangebied inderdaad aan een geul is gelegen, zoals wordt verwacht op basis van het boordonderzoek uit 1997.

Het tweede niveau, de top van het Hollandveen, wordt verwacht op circa -2,5 m NAP (circa 1,7 m –mv). De top van het Hollandveen is nog vrijwel intact aangetroffen in de omgeving van het plangebied, waardoor het mogelijk is om archeologische resten aan te treffen vanaf de IJzertijd tot en met de Middeleeuwen. Resten die worden verwacht zijn zowel organische resten als hout en vlechtwerk, maar ook anorganische resten, zoals aardewerk. De trefkans voor dergelijke resten is laag vanwege de lage dichtheid van menselijke bewoning, maar de verwachting dat archeologische resten aanwezig zijn, is middelhoog.

Het derde niveau betreft de afzettingen van Tiel, circa -1 m NAP (binnen 0,5 tot 1 m –mv). Deze afzettingen dateren vanaf de IJzertijd, maar de laag bovenop het Hollandveen vermoedelijk uit de Late Middeleeuwen. Het is mogelijk om resten vanaf deze periode aan te treffen in en op deze kleilaag. Met name resten vanaf de bedijking in de eerste helft van de 14^e eeuw mogen worden verwacht. Omdat het plangebied echter midden in het agrarisch gebied ligt en niet aan een weg ligt, is de verwachting voor resten van bewoning laag. Het is mogelijk dat resten worden aangetroffen van onder andere aardewerk, maar deze resten kunnen in het plangebied terecht zijn gekomen via bemesting (in de humeuze bovenlaag) of verspoeling (in de kleilaag eronder).

5. Aanbevelingen

Aan de hand van het bureauonderzoek is geconstateerd dat er archeologische resten aanwezig kunnen zijn in het plangebied. De trefkans is laag voor archeologische resten in het plangebied. De verwachting is laag voor resten in de afzettingen van Tiel. De verwachting voor resten in de top van het Hollandveen is middelhoog. Indien dit niveau, dat zich vermoedelijk op -2,5 m NAP (circa 1,7 m –mv) bevindt, wordt verstoord door de geplande werkzaamheden, wordt geadviseerd om het plangebied nader te onderzoeken. Dit geldt ook indien de verstoringen reiken tot in de afzettingen van Gorkum, op circa -4 m NAP (circa -3,5 m –mv). De meest geschikte methode hiervoor is een booronderzoek waarbij wordt gecontroleerd of de top van het veen nog intact en mogelijk veraard is. Voor de afzettingen van Gorkum dient gecontroleerd te worden of het plangebied zich op de oeverzone van een kreek bevindt.

Door middel van het booronderzoek zal antwoord worden verkregen op de vragen:

- zijn de verwachte archeologische niveaus aangetroffen en zo ja, op welke diepte?
- worden door de aanleg van de nieuwbouw zones verstoord die nog een intacte bodemopbouw hadden?
- Is de bodem van het plangebied onverstoord, of is er nog een onderscheid te maken tussen de verstoringen ter plaatse van de bebouwing en de tuinen?

Bovenstaand advies dient gecontroleerd en beoordeeld te worden door de bevoegde overheid, in dit geval de Gemeente Zwijndrecht. Deze zal vervolgens een besluit nemen inzake de te volgen procedure. IDDS Archeologie wil meegeven dat voordat dit besluit genomen is, er niet begonnen kan worden met bodemversturende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoringen.

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het onverwacht aantreffen dan wel het ongezien vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een bureaustudie kan echter, op basis van de onderzoeksresultaten, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden niet gegarandeerd worden.

Wij wijzen u er graag op dat indien archeologische waarden worden aangetroffen deze conform de Monumentenwet 1988, artikel 53, bij de minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gemeld dienen te worden. Dit kan door het invullen van het vondstmeldingsformulier op de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (www.cultureelerfgoed.nl) of door contact op te nemen met de InfoDesk (info@cultureelerfgoed.nl).

Geraadpleegde bronnen

- Alterra, 2005: *Geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000, blad 38 W/O*, Wageningen.
- ANWB, 2005: *ANWB Topografische Atlas Zuid-Holland 1:25.000*, Den Haag.
- Berendsen, H.J.A., 2004⁴ (1996): *De vorming van het land, Inleiding in de geologie en de geomorfologie*, Assen.
- Boer, G.H. de / J. Sprangers, 2011: *Een ambachtsheerlijk cultuurlandschap tussen Waal en Devel; een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Zwijndrecht*, Weesp (RAAP-rapport 2237).
- Centraal College van Deskundigen, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 3.3, Gouda.
- Cohen, K.M./ E. Stouthamer/ H.J. Pierik/ A.H. Geurts, 2012: *Rhine-Meuse Delta Studies' Digital Basemap for Delta Evolution and Palaeogeography*, Utrecht.
- Coppens, C.F.H. 2012: *Plangebied De Volgerlanden-West, gemeente Hendrik-Ido-Ambacht; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (karterende fase)*, RAAP-rapport 2498
- Koekkelkoren, A.M.H.C., 2014: *Plan van aanpak. Karel Doormanlaan/Staringstraat in Zwijndrecht, gemeente Zwijndrecht*, Noordwijk (Intern rapport, IDDS Archeologie).
- Kok, R.S. 1997 *Archeologisch inventarisatie VINEX locatie "de Volgerlanden" Hendrik-Ido-Ambacht*, BOOR-rapport 28 , Rotterdam.
- Meirsman, E. 2004 *Zwijndrecht Verzorgingshuis NEBO; een archeologische inventarisatie d.m.v. grondboringen*, BOOR-rapport 160, Rotterdam.
- Mulder, E.F.J. de/ M.C. Geluk/ I.L. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.
- Peters, F.J.C., 1998: *VINEX locatie "de Volgerlanden" Hendrik-Ido-Ambacht, een aanvullende archeologische inventarisatie*, BOOR-rapport 34 , Rotterdam.
- SIKB, 2008: *Archeologische standaard boorbeschrijving*, Archeologie Leidraad, Gouda.
- Stichting voor Bodemkartering, 1984: *Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, blad 38 West Gorinchem*, Wageningen.

Websites

ahn.geodan.nl
 watwaswaar.nl
 www.bodemloket.nl
 www.edugis.nl
 www.geheugenvannederland.nl
 www.zwijndrecht.nl

Lijst van afkortingen en begrippen

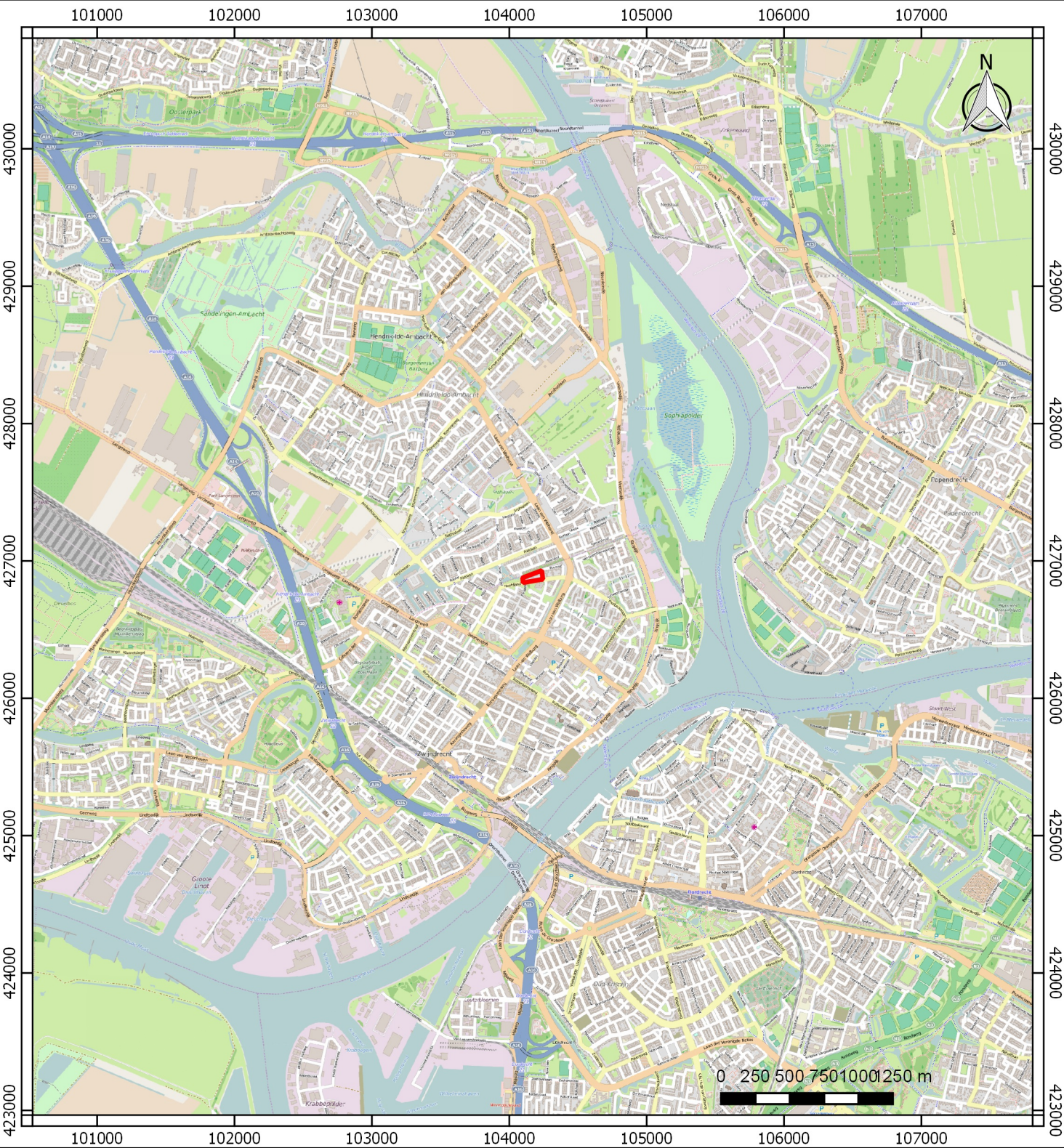
Afkortingen

Archis	Archeologisch Informatie Systeem
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
CHS	Cultuurhistorische Hoofdstructuur
GPS	Global Positioning System
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Verklarende woordenlijst

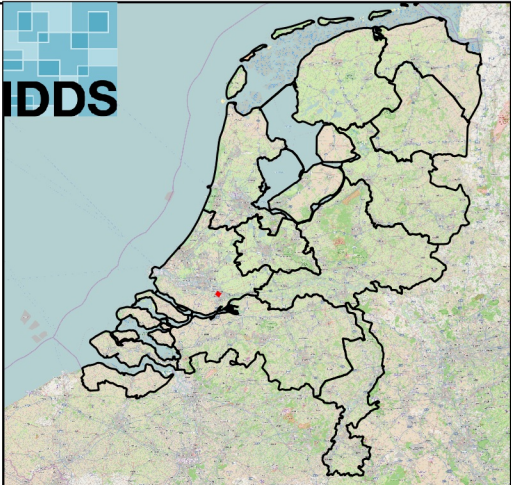
artefact	door de mens vervaardigd voorwerp
horizont	kenmerkende laag binnen de bodemvorming
humeus	organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem
oeverafzetting	Rug langs een rivier, bestaande uit overwegend kleiafzettingen.
oeverwal	Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het grovere materiaal het eerst bezinkt.
stroomrug	Oude riviergeul die zodanig is opgehoogd met zandige afzettingen dat de rivier een nieuwe loop heeft gekregen; blijven door inklinking van de komgebieden als een rij in het landschap liggen.
vaaggrond	grond zonder duidelijke tekenen van bodemvorming
zavel	grondsoort die tussen 8 en 25% klei (deeltjes kleiner dan 0,002 mm) bevat

Bijlage 1. Topografische kaart

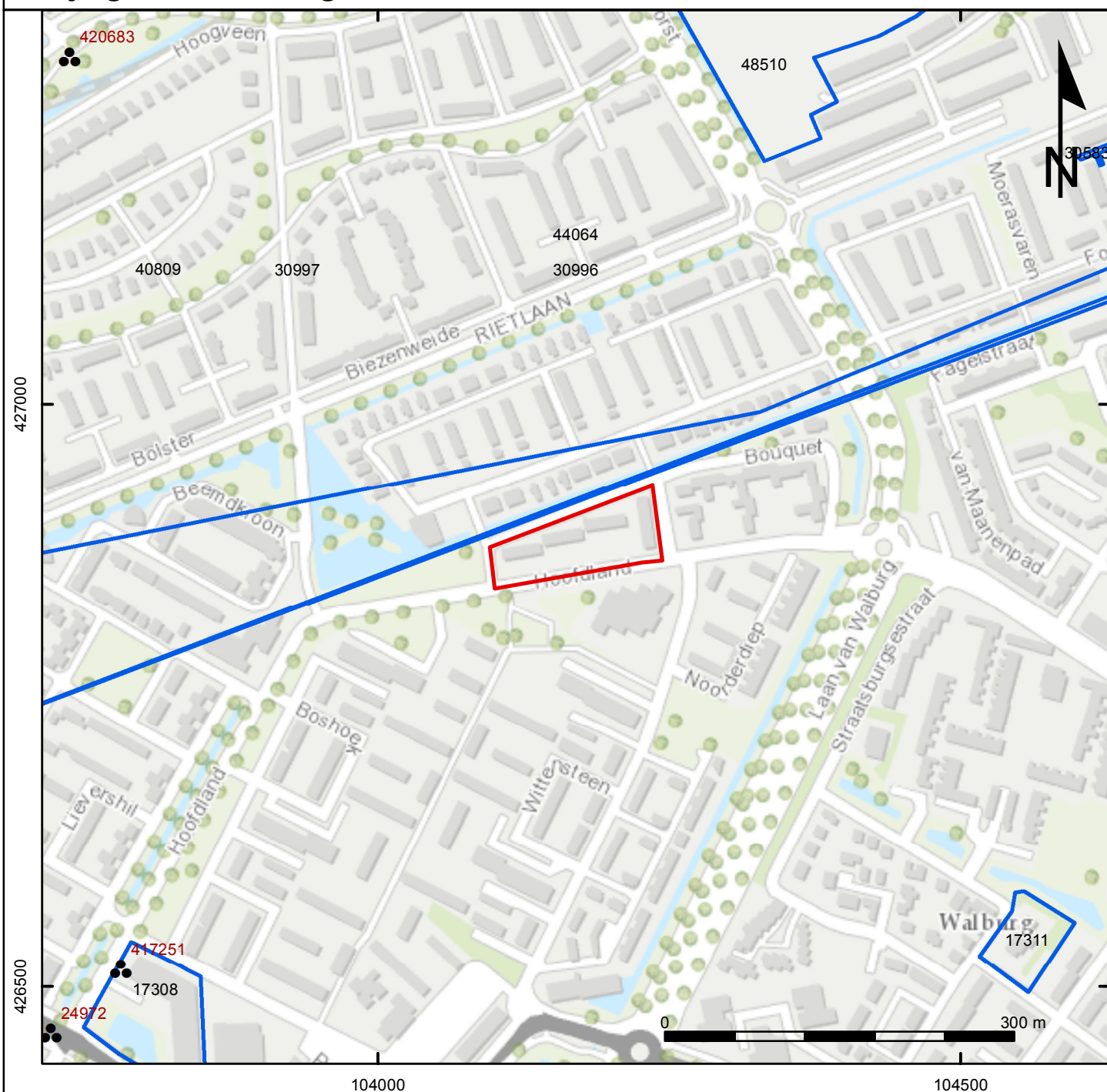

Legenda

 plangebied

Bijlage 2: Archeologische informatiekaart

Legenda

- plangebied
- Waarnemingen
- Onderzoeksmeldingen

Monumenten

WAARDE

- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

Bijlage 3: Locatiekaart

Legenda

 plangebied

Bijlage 4: Periodentabel

